

Tēze. Par Civillikuma 1. panta ietvertā taisnīguma principa piemērošanas primāro nozīmi.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta
2005.gada 12.janvāra**

SPRIEDUMS

lietā Nr. SKC – 22

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs senators R.Krauze,
senators O. Druks-Jaunzemis,
senatore M. Zāģere,

2005. gada 12. janvārī izskatīja atklātā tiesas sēdē Rīgā J.K. pārstāvja advokāta Sanda Petroviča kasācijas sūdzību par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 14.septembra spriedumu J.K. prasībā pret G.G., G.G. un A.T. par dāvinājuma līguma un pirkuma līguma atcelšanu, zemesgrāmatu ieraksta dzēšanu.

Noklausījis senatores M. Zāģeres ziņojumu, prasītājas pārstāvja advokāta S.Petroviča paskaidrojumus, ka viņš uztur kasācijas sūdzību atbilstoši tajā norādītajiem motīviem, atbildētāju G.G. un G.G. pārstāvja advokāta U. Ūsiņa iebildumus pret kasācijas sūdzību, A.T. pārstāvja A.D. iebildumus pret kasācijas sūdzību un lūgumu to noraidīt, Senāts

k o n s t a t ē j a

2000. gada 3. oktobrī G.G. apņēmies samaksāt līdz 2001. gada 31.martam J.K. pēc tratas (pārvedu vekseļa) Ls 10 415. Termiņam iestājoties, samaksa pēc vekseļa nav veikta.

2001. gada 12. jūnijā J.K. iesniedzis Talsu rajona tiesā pieteikumu pret G.G. par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi.

Talsu rajona tiesa 2001. gada 28. maijā, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 405.pantu, J.K. pieteikumu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi apmierinājusi.

Ar Talsu rajona tiesas 2001. gada 30. augusta lēmumu J.K. izsniegts atpakaļ izpildu dokuments, atsaucoties uz zvērinātas tiesu izpildītājas Lilitas Vāles 2001. gada 29. augustā sastādītajā aktā konstatētajiem apstākļiem par piedziņas neiespējamību.

2002. gada 10. janvārī J.K. cēlis tiesā prasību pret G.G. un G.G. par dāvinājuma līguma atcelšanu un ierakstu dzēšanu zemesgrāmatās, norādīdams, ka G.G. joprojām nav izpildījis saistības pret prasītāju, kuras uzņēmies ar pārvedu vekseli. Atdāvinot savam dēlam G.G. dzīvokli nr.28 „[..]”, Mērsraga pagastā, un zemi 0,22 ha platībā Talsu rajona, Mērsraga pagastā „[..]” līdz tratas maksāšanas termiņa dienai, G.G. rīkojies pretēji labai ticībai. Noslēdzot dāvinājuma līgumus ar savu dēlu, atbildētājs apzinājies šī darījuma mērķi apiet likumu, līdz ar ko šie līgumi atzīstami par spēkā neesošiem saskaņā ar Civillikuma 1415.panta noteikumiem.

Bez tam saskaņā ar Civillikuma 1927. pantu, par starp G.G. un G.G. noslēgtā dāvinājuma līguma priekšmetu atzīstama tikai tā manta, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi. Tā kā G.G. nav līdzekļu parāda dzēšanai un parādsaistības pastāvējušas jau uz dāvināšanas brīdi, piedziņa atbilstoši minētā panta nosacījumiem vēršama pret dāvanu, un proti, apdāvinātā nekustamajiem īpašumiem.

Prasītāja ieskatā, ņemot vērā dāvinājumu līgumu prettiesisko raksturu, tie atceļami, un attiecīgi dzēšami ieraksti zemesgrāmatās par īpašuma tiesību.

Prasītāja pārstāvis norādījis, ka tiesa nepareizi piemērojusi Civillikuma 1927.pantu, jo, atzīstot, ka minētās normas izpratnē J.K. sev apmierinājumu no parādnieka dāvanām nav prasījis, tā nonākusi pie lietā konstatēto faktisko apstākļu sagrozīšanas. J.K. ir prasījis apmierinājumu no G.G. dāvanas, ko apliecina pats prasības celšanas fakts, kuras mērķis neapšaubāmi ir apmierinājuma gūšana no dāvinātā īpašuma, pret kuru būtu iespējams vērst piedziņu, jo dāvinātā lieta atgrieztos sākotnējā īpašnieka G.G. mantas sastāvā.

Bez tam, kā norādījis kasators, tiesa, pretēji Civillikuma 1580. panta noteikumiem, secinājusi, ka uz nekustamo īpašumu atdāvināšanas brīdi G.G. nav bijis apgrūtināts ar saistību tiesībām, un tās radušās tikai uz 2001. gada 2. aprīli noprotētā vekseļa pamata, tas ir pēc tam, kad bija noslēgti dāvinājuma līgumi, jo atbildētāja G.G. pienākums samaksāt parādu pastāvēja kopš brīža, kad izdots vekselis. Tādējādi, nevērtējot minētās normas noteikumus, kas paredz, ka termiņa ieviešana neietekmē pašu tiesību, un tā uzskatāma par iegūtu bez nosacījuma, tiesa nonākusi pie nepareiziem secinājumiem.

Kasators apstrīdējis tiesas norādes, ka J.K. prasījumi vispār nav saistīti ar kādu viņa iespējamo tiesību aizskāruma vai interešu aizsardzības prasījumu pamatotību, norādīdams, ka prasītājam nav iespējams realizēt savas intereses saņemt apmierinājumu no G.G., jo pēdējais visu savu mantu nelikumīgi uzdāvinājis dēlam, kurš pēc tam to atsavinājis A.T.. Tāpat nepamatota prasītāja pārstāvja ieskatā ir tiesas atsauce uz to, ka atbildētāji vēlējušies iegūt naudu G.G. studijām ASV, jo tiesai tā vietā bijis jāvērtē konkrētās atbildētāju darbības, kas nepārprotami liecina par atbildētāja G.G. uzņemto saistību ignorēšanu.

Tiesa, kā norādījis kasators, nepamatoti noraidījusi prasītāja atsaukšanos uz Civillikuma 1415., 1592. pantu, jo nav ņēmusi vērā prasītāja argumentus, ka atbildētāji visas savas darbības ir vērsuši uz to (tā sūdzības tekstā), lai izvairītos no G.G. saistību izpildes pret prasītāju, kuru izpildi paredz likums. Šāda izvairīšanās pati par sevi vērtējama kā darbība, kas vērsta uz likuma apiešanu, un līdz ar to ir pretēja labiem tikumiem un likumiem.

Paskaidrojumos sakarā ar iesniegto kasācijas sūdzību G.G. un G.G., norādījuši argumentus, kuru dēļ uzskata, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir pamatots, bet kasācijas sūdzība noraidāma.

Iepazinies ar lietas materiāliem un pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, kas reglamentē lietas izskatīšanas robežas kasācijas instances tiesā, Senāts atzīst, ka tiesas spriedums atceļams, jo, izspriežot strīdu, ignorēts taisnīguma princips.

Senāts uzskata par pamatotiem kasācijas sūdzības motīvus, kuros apstrīdēts tiesas secinājums, ka J.K. prasība atcelt dāvinājuma līgumu vispār nav saistīta ar kādu konkrētu prasītāja iespējamo tiesību aizskāruma vai interešu aizsardzību.

Tiesa atbilstoši pierādījumiem lietā konstatējusi, ka atbildētājs G.G. parakstījis pārvedu vekseli, apņēmoties līdz 2001. gada 31. martam samaksāt J.K. Ls 10 415. Tajā pašā laikā tiesa, atsaucoties uz Vekseļa likumā noteikto vekseļa turētāja regresa tiesību

rašanos tikai ar protesta aktu, atzinusi, ka strīdus nekustamo īpašumu dāvināšana līdz protesta akta izdošanai nav uzskatāma par prasītāja tiesību aizskārums. Šāds tiesas secinājums atzīstams par kļūdainu, jo nozīme strīda izšķiršanā ir nevis apstākļiem, kas saistīti ar vekseļa turētāja regresa tiesību rašanās brīdi, bet gan kreditora likumisko interešu aizsardzības un parādnieka rīcības ar mantu ierobežojumu tiesiskajam regulējumam.

Lai noskaidrotu atbildētājā G.G. kā vekseļa devēja saistības pret prasītāju rašanās aspektus nepieciešams pievērsties vekseļa jēgas izzināšanai.

Atbilstoši profesora A. Lēbera definīcijai vekselis ir formāls, abstrakts vērtspapīrs, kas ietverts vienpusējā rakstiskā saistībā, kurā vekseļa devējs apņemas zināmā termiņā sagādāt vekseļa turētājam noteiktu naudas summu, vai nu tieši apsolot šo summu samaksāt, vai uzdodot trešajai personai šo summu samaksāt (A.Lēbers. Vekseltiesību pārskats. Rīga, 1927., 13. lpp.).

No tā izriet, ka saistības moments rodas brīdī, ar kuru vekseļa devējs kļūst atbildīgs vekseļa turētājam, un izdodot vekseli (arī ratu), tiek nodibināta vekseļa devēja vekseltiesiskā saistība, kuras saturs ir pienākums samaksāt vekseli.

Ievērojot teikto, atzīstams, ka, neatkarīgi no vekseļa protesta akta izdošanas brīža, atbildētājam G.G. pastāvēja saistība pret prasītāju pirms dāvinājuma līguma noslēgšanas un tādēļ viņa rīcība, neilgi pirms parāda atprasīšanas atsavinot visu savu mantu, uz kuru būtu iespējams vērst piedziņu, ir pietiekams pamats vērtēt kā izvairīšanos no saistību izpildes, uz ko pareizi norādīts kasācijas sūdzībā.

Līdz ar to Senāts uzskata, ka, pastāvot šādiem apstākļiem, nav iemesla runāt par atbildētāja G.G. darbību atbilstību Civillikuma 1., 1415. pantā ietvertajam labas ticības principam, kā arī par prasītāja tiesību aizskārums neesamību. Pie tam, pretēji tiesas spriedumā norādītajam, J.K. celtās prasības mērķis ir panākt viņa likumisko interešu aizskārums novēršanu tiesiskā ceļā.

Kreditora tiesības prasīt apmierinājumu no parādnieka dāvanas, ja pēdējais nespēj samaksāt parādus, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, kā tas, ievērojot iepriekš izklāstītos argumentus, ir paredzētas Civillikuma 1927. pantā.

No prasības pieteikuma izriet, ka J.K. prasības pamats, saistīts ar minēto materiālo tiesību normu, tādēļ kļūdaini ir tiesas secinājums, ka prasītājs apmierinājumu no dāvanas nav prasījis. Tas vien, ka prasība neprecīzi formulēta (uz ko norāda Civillikuma 1927. panta nosacījumu sasaiste ar dāvinājuma līguma atcelšanas tiesiskajiem aspektiem), nevar būt pietiekams pamats tās noraidīšanai, jo tiesas pienākums ir izšķirt strīdu atbilstoši celtās prasības pamatam un priekšmetam.

Civillikuma 1927. panta izpratnē kreditoram ir tiesības prasīt apmierinājumu no dāvanas, neapstrīdot dāvinājuma līgumu. Tādēļ apstāklim, ka J.K. nav darījuma dalībnieks nav būtiskas nozīmes.

No lietas materiāliem redzams, ka prasīt apmierinājumu no dāvanas, pamatojoties uz Civillikuma 1927. pantu, J.K. radušies šķēršļi, jo atbildētājs G.G. dāvanā saņemtus nekustamos īpašumus atsavinājis A.T., sakarā ar ko 2002. gada 27. maijā prasība papildināta. Cita starpā šo prasību J.K. pamatojis ar to, ka atbildētājs G.G. lietu atsavinājis, zinādams par celto prasību, tādēļ rīkojies ļaunprātīgi. Lai gan prasības papildinājumos nav tiešas atsauces uz Civillikuma 1055. pantu, tomēr J.K. norādītie apstākļi prasības pamatošanai ļauj secināt, ka viņš -prasījumus saistījis ar minētās normas dispozīciju.

Taču tiesu palāta šādā aspektā prasības pamatotību nav pārbaudījusi. Tāpat tiesas konstatējums, ka strīdus nekustamais īpašums atsavināts pirms atbildētāji uzzinājuši par pret viņiem celto prasību, jo prasības pieteikuma noraksts viņiem nosūtīts tikai 2002. gada 29. aprīlī neatbilst faktiskajiem apstākļiem, jo no lietas materiāliem nepārprotami izriet, ka G. un G.G. par J.K. blakussūdzības izskatīšanu Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā 2002. gada 6. martā bija informēti, par ko liecina viņu tiesai adresētie iesniegumi (1

.sēj., 1.1. 30.-32.). Motīvus, uz kuriem pamatojoties, tiesa noraidījusi prasītāja paskaidrojumus šajā sakarībā, spriedums nesatur. Savukārt, Civillikuma 1055. panta noteikumu kontekstā tiesas spriedumā analizētajiem pierādījumiem par nekustamo īpašumu atsavināšanu nolūkā izglītoties ASV, Senāta ieskatā nav izšķirošanas nozīmes.

Tiesu palāta pamatoti spriedumā norādījusi, ka prasītājs nav pirkuma līgumu dalībnieks un tādēļ viņa tiesības apstrīdēt darījuma tiesiskumu tieši neizriet no likuma. Tāpat, ievērojot, ka J.K. nekad nav bijis strīdus lietu īpašnieks, viņa tiesība celt īpašuma prasību no Civillikumā paredzētā regulējuma viedokļa ir vairāk teorētiska.

Tomēr, neraugoties uz to, Senāts uzskata, ka minētie aspekti nevar kalpot par šķērslī strīda izšķiršanai, balstoties uz Civillikuma 1. pantā nostiprināto vispārējo taisnīguma principu, kas, pirmkārt, prezumē personas tiesību un likumīgo interešu aizskāruma novēršanu, kuras saistītas ar strīda specifisko raksturu (būtībā lietu tiesību un saistību tiesību regulējuma kolīziju), juridiskās nianse šī nolūka sasniegšanai novirzot otrajā plānā.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 2. punktu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

n o s p r i e d a

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2004. gada 14. septembra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Atmaksāt J.K. drošības naudu Ls 50 (piecdesmit) apmērā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs senators

R.Krauze

Senators

O.Druks-Jaunzemis

Senatore

M. Zāģere